

לַבְּנֵינָהּ שֶׁל הַלֵּכָה

שיעורי הלכות שבת שהעביר מו"ר רה"י בביהמ"ד בשבת קודש
מלאכת דש (12) – גלידה שנמסה וקוביות קרח

אלא בפעולה (הריסוק). אף אם נבין שהמים אסורים הרי זה רק אם נעשתה פעולת ריסוק אסורה. ממילא ברור שלשיטות אלו קרח שהונח בשמש והופשר מאליו אין שום מקום לאסור את המים שיצאו ממנו, וכן כתב השולחן ערוך.⁴ אולם להמיס בידים אסור אף לשיטת השו"ע ולכן לדוגמה אין להמיס דבש בידים.⁵

הרמ"א⁶ חשש לשיטת התרומה האוסר משום נולד, ולכן כתב שאין להניח פשטידה עם שומן ליד האש אף שהשומן יימס מאליו.⁷ גם לשיטת הרמ"א במקום הצורך יש להקל ולכן בשעת הדחק אפשר יהיה להניח דבר שיפשיר במקום חם, ובכל אופן בדיעבד התוצאה תהיה מותרת.⁸

מכאן מובן שגלידה שהופשרה – בדיעבד מותרת לכל הדעות.

השימוש בקוביות קרח

הברייתא מסיימת שאין חשש בנתינת קרח לתוך כוס או קערה. לשו"ע הדבר פשוט שהרי זה מפשר מאליו, ולדעת הרמ"א

בימות הקיץ יש יהודים רבים המענגים את השבת באכילת גלידה. פעמים רבים נשאלת השאלה האם מותר לאכול גלידה שנמסה.

האיסור בפעולה או בתוצאה

הברייתא¹ אומרת שאין מרסקין שלג בשביל שיזובו מימיו, אבל נותן לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש.

באופן פשוט נראה שהברייתא אוסרת את הפעולה של ריסוק השלג למים. לשיטת רש"י האיסור בזה הוא משום 'מוליד', פעולה זו 'בוראת מים' ואסרו זאת משום שדומה למלאכה. אך הרשב"א² ועוד פרשו שבמעשה זה מוציא משקה מאוכל, וגזרו עליו משום שדומה לסחיטת פירות העומדים למשקים (האסורה מן התורה).

מדברי ספר התרומה³ נראה פירוש שלישי, שהאיסור אינו על הפעולה אלא על התוצאה. המים שיצאו מהקרח הם דבר חדש, וזה כעין 'נולד' שהוא אחד מסוגי המוקצה.

הפשר מאליו

לשיטת ספר התרומה גם אם יניחו את הקרח בשמש, יהיו המים אסורים, שהרי נולדו בשבת.

לעומת זאת לשני הפירושים הראשונים, הברייתא אינה עוסקת כלל בתוצאה (המים)

¹ שבת נא:

² רשב"א שבת נא: וכן משמע ברמב"ן שם.

³ ספר התרומה, סימן רלד.

⁴ שולחן ערוך, סימן שכ, סעיף ט.

⁵ מפשט השו"ע משמע שמחלק בין נמס מאליו (כגון שנותן קרח לתוך כוס) שמותר לבין הממיס בידים שאסור. אך כמה ראשונים כתבו ע"פ התוספתא להתיר אף להמיס בידים אם אין זה ניכר (כגון שמרסק את הקרח בתוך כוס מים, או בוחש את התה להמיס את הסוכר). ראה במגן אברהם ומשנה ברורה שם. ובשער הציון (סימן שיח סעיף קטן קמו) כתב שטוב להחמיר, וכן בשמירת שבת כהלכתה (פרק י סעיף ב).

⁶ שולחן ערוך, סימן שיח, סעיף טז.

⁷ האחרונים הסבירו שכוונת רמ"א להחמיר רק באופן שישי שומן רב שיזוב החוצה.

⁸ משנה ברורה, סימן שיח, סעיף קטן קז.

האוסר קרח שהפשיר מאליו משום נולד, סיבת ההיתר היא כיוון שהמים המופשרים מתערבים בתוך המים או היין שבכוס ואינם ניכרים.⁹

לכן לנוהגים כרמ"א יש לאסור להניח קוביות קרח בקערה ריקה כדי להפשירם ולשתות את מימיהם, כיוון שהמים המופשרים ניכרים.

משום כך נהגו האשכנזים שאם מביאים קוביות קרח לשולחן, שמים בכלי מעט מים, ואז אין חשש כיוון שהמים המופשרים אינם ניכרים, וכמפורש בברייתא.

בדיעבד אם הניחו קוביות קרח בלא מים והופשרו, למרות שלמדנו לעיל שהרמ"א מתיר בדיעבד, הגרש"ז אורבך¹⁰ סבר שבמים הרמ"א יאסור. הרמ"א התיר בדיעבד דווקא בפשטידה שבה יש צורך וערך, אך במים שאין לו שום צורך בהם ויכול לקחת מים אחרים בקלות אין להתיר, אלא אם כן נמצא במצב מיוחד של מחסור במים.

הפשרת שקית חלב

לפי כללים אלו, יש לכאורה לאסור הפשרת שקית חלב קפואה, לנוהגים כרמ"א כיוון שהחלב המופשר ניכר. אך הגרש"ז אורבך¹¹ חידש שדווקא בקרח ההופך למים יש הולדת דבר חדש, אך לא בחלב וכדו' שהוא משקה חשוב ולכן גם בהיותו קפוא נשאר עליו שם משקה לעניין טומאה. לכן מותר להקפיא חלב ולהפשירו בשבת, כיוון שבין כך ובין כך הוא נחשב משקה.

⁹ משנה ברורה, סימן שכ, סעיף קטן לה.

¹⁰ שמירת שבת כהלכתה, פרק י, הערה י. ובשמירת שבת עצמו התיר את השימוש במים אלו ורק כתב שטוב להימנע.

¹¹ שמירת שבת כהלכתה, פרק י, סעיף ה והערה יח.

